

Södertörns högskola

Examensarbete 15 poäng | Utbildningsvetenskap C

Läraryrket med interkulturell profil | Vårterminen 2009

En legitimering av läraryrket - Kan det höja statusen?

Av: Juliana G Linné

Handledare: Boel De Geer

Examinator: Kenneth Awebro

Innehållsförteckning

Abstract	3
1. Inledning.....	4
1.2 Syfte och frågeställningar.....	5
1.3 Avgränsningar	
1.4 Begreppsdefinitioner	5
2. Forskningsläge	6
3. Bakgrund	
3.1 Historisk tillbakablick på lärarens professionella fält	8
3.2 Regeringens förslag kring förhöjning av läraryrket status	11
3.3 Ny lärarutbildning	21
4. Teori	23
4.1 Bourdieus kapital indelning	23
4.2 Professionalismens betydelse	24
4.2.1 Professionella yrken	24
5. Metod och material.....	26
5:1 Beskrivning av intervjupersoner	27
6. Resultatet av intervjuerna.....	28
7. Diskussion kring intervjuerna	34
8. Slutsats	38

Källförteckning

Abstarct

In May 2008, the Swedish Government proclaimed several proposals in order to increase the status of the teaching profession. One of the proposals was that each teacher should be obligated to obtain a “teaching license” to be allowed to teach. The license/certification will guarantee that the teacher has the sufficient knowledge of pedagogy and subject obtained from University. The existing teachers who do not hold a proper certification today will be given a certain time period to attain one. The teachers that are certificated teachers but that are giving lessons in subjects not certificated in will be given a chance to obtain the proper knowledge of the subject. Newly graduates must perform a year of teaching under the supervision of a mentor before becoming certified teachers. Teachers that have been active in more than six years has the possibility to become “Särskilt kvalificerade lärare”, which means the teacher will receive more responsibilities in the school and therefore will be higher compensated.

The theory I have used in the memo is Borurdieus’ division of capital, which is dividing professions after capital. According to his classification, teachers have a higher culture capital (knowledge and education) than economical, which might explain the professions current status in the society today.

The method I used in the memo was to interview three teachers and a principal at a school in one of the western suburbs of Stockholm to see their point of view of the Government’s proposals. The teachers and the principal interviewed were positive to the Governments proposals and thought that a teaching license/certification could contribute to a higher status of the teaching profession. By eliminating not certificated teachers and at the same time demand a higher subject competence among teachers will contribute to boost the professions status in the society. The interviewees were, however, questioning how the certification will be adapted in real life and how it shall be financed.

1. Inledning

Regeringens lärarutredare Jörgen Ullenhag vill att alla lärare ska vara legitimerade år 2010, att varje nyexaminerad lärarstudent ska genomgå ett provtjänstsår under handledning samt att det ska finnas en möjlighet till ett karriärkliv som *särskilt kvalificerad lärare*. Detta har bidragit än en gång till att diskussionen blossat upp om förbättringar i lärarutbildningen och hur man ska höja läraryrkets status.

Det var i maj 2008 som Ullenhag kom med sitt förslag och sedan dess har diskussionen varit i full gång. De båda förbunden, Lärarnas Riksförbund och Lärarförbundet, är positiva till att ge alla lärare en legitimation. Lärarförbundets ordförande menar att lärarlegitimationen kommer bli ett bevis på lärarens profession och Lärarnas Riksförbunds ordförande nämner ord som paradigmskifte och utbildningsrevolution. Men det finns även en skarp kritik av vilka som ska ingå i legitimeringen. Enligt Lärarförbundet finns det en stor brist i förslaget då några lärare inte omfattas, t.ex. lärare i musik och kulturskolan, studie- och yrkesvägledarna och lärare med inriktning mot fritidspedagogik.

I förslaget framgår att man endast kan få en legitimation om man är behörig lärare, vilket bidrar till att massvis med lärare i våra skolor idag måste fortbilda sig för att få legitimation och bli behöriga i sina ämnen. Förslaget har därför fått kritik från olika håll och Lärarförbundet menar att det kommer leda till kaos om alla obehöriga lärare ska fortbilda sig då hela två tredjedelar av lärarna i årskurs 7-9 är obehöriga¹. Lärarförbundet menar att för att legitimeringen ska kunna gå igenom måste dessa frågetecken klargöras och förbättras. Lärarnas Riskförbund anser att det finns för tydliga brister kring finansiering och menar att Ullenhags budgetsförslag inte kommer att räcka.

Genom att ge alla lärare en lärarlegitimation ska även vägar för olika karriärmöjligheter skapas. Föredömet för denna karriärmöjlighet kommer från skolsystemet i Skottland där deras titel *Charter teacher* blir motsvarigheten till *särskilt kvalificerad lärare*.

I början av december 2008 kom förslaget om en ny lärarutbildning som på många sätt går hand i hand med Ullenhags förslag. I den nya lärarutbildningen kommer det bland annat krävas högre ämneskompetenser hos lärarstudenterna samt krav om ett lämplighetstest vid intagning. Examen kommer även delas upp i två inriktningar: *grundlärarexamen* och *ämneslärarexamen*.

---

¹ SvD 26/10 2008

Vad tycker lärarna ute på våra skolor? Genom att intervjua några lärare på en och samma skola har jag fått några svar.

1.2 Syfte och frågeställningar

Eftersom förslaget inte trätt i kraft finns det inga konkreta svar om lärarlegitimationen kan hjälpa eller stjälpa läraryrkets status. Mitt syfte blir att undersöka om några lärare på en och samma skola anser att regeringens nya förslag kan bidra med att höja läraryrkets status.

I mina frågeställningar vill jag se ifall man med hjälp av en legitimering kan bidra till att höja läraryrkets status och samtidigt öka chansen för en professionalism? Då en ny lärarutbildning ligger ute på remiss vill jag veta om den kan bättre höja kvaliteten hos nyutbildade lärare? Och vad kan en titel som *Särskilt kvalificerad lärare* bidra med för yrkets framtida status?

1.3 Avgränsningar

Jag har valt att endast intervjua högstadielärare och inte lärare i de äldre eller lägre stadierna. Jag kommer inte att ha med SOU:2008:52 förslaget kring olika kvalifikationssteg för förskollärare. Diskussionen kring begreppet professionalism och status kommer ha sin fokus på yrket i sin helhet, inte på olika individers syn på sin egen professionalism eller status. Genusfrågan inom läraryrket är inte något jag kommer lägga mycket fokus på, däremot nämner jag kort om kvinnodominansen i läraryrket. Förslaget om den nya lärarutbildningen finns med i uppsatsen, men omfånget är inte lika stort som förslaget om lärarlegitimationen då min fokus ändå handlar om legitimering av lärare och om det kan gynna läraryrkets status. Anledningen till att jag endast valt att göra kvalitativa intervjuer på en och samma skola är för att jag skriver själv och anser mig kunna få ett bättre djup om jag endast gör en fallstudie.

1.4 Begreppsdefinitioner

Mycket av min uppsats kommer beröra begreppen *professionalism* och *professionalisering*. När man pratar om professionalism så brukar det kopplas till att man utför sitt arbete professionellt, alltså att man utför det på ett proffsigt och acceptabelt sätt. Däremot finns det några krav på vilka mått som måste ingå i yrket för att kunna benämna yrket som professionellt. Detta kommer jag gå mer noggrant in på i min teori. När det gäller begreppet

professionaliseringen så handlar om hur utvecklingsgången ser ut när ett yrke försöker uppnå en professionalism. Även detta kommer jag gå in på djupare i min teori.

Begreppet *status* handlar om att man har ett högt socialt anseende av samhället. Detta kan handla om både pengar och respekt, men oftast hör dessa två ihop. När jag skriver "höja läraryrkets status" så betyder det att det finns ett behov av att höja samhällets syn på lärarnas yrkesverksamhet. Regeringens förslag handlar om att man vill ge alla behöriga lärare en *lärarlegitimation*. Genom en sådan benämning skulle alla behöriga lärare få en laglig behörighet att utföra sitt yrke. Oftast gör man denna jämförelse till läkare. I förslaget diskuteras det även om att ge lärare olika *karriärmöjligheter*. Med detta menar man att det ska finnas ett karriärsteg för att få nya utmaningar/arbetsområde inom skolan som därmed kan ge högre lön. Detta kan handla om att man får en ny yrkestitel som *särskilt kvalificerad lärare*.

2. Forskningsläge

2.1 Läraryrkets uppkomst och förändring.

Sofia Persson har skrivit en avhandling som heter *Läraryrkets uppkomst och förändring* (2008) och är en sociologisk studie om lärares villkor, organisering och yrkesprojekt inom den grundläggande utbildningen i Sverige mellan år 1800-2000. Persson ger oss en tillbakablick i hur lärarkampen om förbättrat status har sett ut genom historien. Kampen började redan för hundra år sedan då folkskollärarna bedrev hårda informella påtryckningar på hög politisk nivå. Enligt Persson så har verktygen för kampen sett olika ut beroende på tidsepoken.

Sammanfattningsvis kan man säga att kampen för yrkets status har pendlat mellan opinionsbildning och facklig strejk. I sin avhandling tar Persson upp denna kamp där hon undersöker tre stora omstruktureringar av utbildningsväsendet: uppkomsten av folkskolan, bildandet av grundskolan samt decentraliseringen på 1900-talet. Fokus är framförallt på folkskollärarna och småskollärarna.²

Persson menar att det finns en del orsaker till varför kampen för yrkets status har kantats av så mycket motstånd. Lärarna var offentligt anställda tjänstemän vilket bidrog till att deras organisation förbjöd att man tillämpade den förhandliga och konflikträtt som LO-kollektivet använde. Istället hänvisades lärarna till politiken och skulle skapa opinion bland allmänheten.

---

² Sofia Persson, 2008, s 20

Detta upphörde 1966 och ganska snabbt blev olika strejker och konflikter om högre lön och arbetsvillkor ett faktum.

Båda lärarförbunden arbetar idag med opinionsbildning, men historiskt sett har dessa två förbund sett olika ut. Anknytning till olika sociala grupper och utbildningstraditioner är några punkter som skiljer förbunden åt. Sveriges allmänna folkskolläraryrke bildades 1880 och stred i socialliberal anda för en skola för alla barn och man ville få bort fattighetsstämpeln samt höja yrkets löner. Läroverkslärarnas riksförbund, dagens Lärarnas riksförbund, ville däremot behålla det gamla systemet då de redan hade akademisk utbildning, högre löner och bättre arbetsvillkor och såg därför ingen anledning att mista detta.

Persson tar även upp genusfrågan i läraryrket och menar att det fanns en tydlig skiljelinje mellan männen och kvinnorna i folkskolläraryrket. När väl folkskollärare blev ett yrke tog det nästan 20 år innan kvinnorna släpptes in på utbildningen. 1906 tog det fungerade samarbetet mellan könen slut då en lönereglering gjorde sig gällande på yrket. De manliga folkskollärarna skulle få högre lön då de ansågs vara familjeförsörjarna, trots att många kvinnor tog hand om både barn och äldre i hemmet tog man inte hänsyn till det. Persson menar att genom att ge männen högre lön ansågs det minska risken för en kvinnodominans i yrket. Redan då fanns det en rädsla för att yrkets status skulle sjunka om alltför många kvinnor blev lärare. Trots att en stor del av medlemmarna i Sveriges folkskolläraryrke var kvinnor tog de inte strid för dem. I protest bildades ett nytt förbund som bara representerade kvinnor, nämligen Sveriges folkskolläraryrkesförbund som hade till syfte att kämpa för jämlikhet i yrket. År 1920 kom männens motsvarighet och folkskolläraryrkesförbundet startades. Det kom att bli 40 år av särorganisering mellan könen.

Idag fokuserar förbundet åt samma håll, där båda könen ska ses som jämlika. Nu är det krav på att utbildningen ska löna sig samt kravet på en legitimering. Dagens kamp handlar om kampen om professionalism, behörighet samt högre löner.³

2.2 McKinsey och Company

Konsultföretaget McKinsey och Company skrev en rapport som kom ut i september 2007 som handlar om hur världens bästa skolsystem håller sig på toppen - *How the world's best – performing school systems come out on top*. Undersökningen sträcker sig mellan maj 2006 och mars 2007 och beskriver hur vissa högpresterade skolsystem världen över har lyckats

---

³ Åsa Hammar, Skolvärlden, 2008 09 03

hålla sig på toppen när så många andra liknande skolsystem misslyckats. Fokusen i rapporten har bland annat varit att undersöka vad som händer i klassrummen i de olika skolorna och hur arbetet med att utveckla bättre undervisningsmetoder gått till. Rapporten väljer att inte lägga fokus på läroplaner och pedagogik. Urvalet för de olika högpresterade skolsystemen världen över kommer från en undersökning gjord av PISA (Programme for International Student Assessment.) De skolor som undersökningen sträcker sig mellan är från Wellington till Helsingör och från Singapore till Boston i USA. Tanken med rapporten är att skapa fram en diskussion i den internationella debatten kring hur olika skolsystem kan förbättras.⁴

I rapportens slutsats konstateras vilka faktorer som är avgörande för att en skola ska kunna hålla sig på toppen: 1) att få rätt personer att bli lärare, 2) att utveckla dem till effektiva lärare, 3) att säkerställa att lärarna är kapabla att ge bästa möjliga undervisning till varje elev. Alla tre faktorerna är sammanlänkade med varandra och kan endast fungera genom att alla tre efterföljs.⁵

3. Bakgrund

3.1 En historisk tillbakablick på lärares professionella fält

I Sven G Hartmans bok om *Lärares kunskap* (1999) kan man bland annat få en inblick i hur lärares professionaliseringsprocess har sett ut. Genom att titta tillbaka till 1800-talet kan man läsa att adjunkter och lektorer hade en relativt hög social status. Deras självständighet var dock ganska liten och oklar då relationen till kyrkan fortfarande var stark, men under slutet av 1800-talet kom denna relation att uppluckras en aning. Istället kom ett starkt band mellan läroverken och universiteten växa fram då befogenheten att utbilda och legitimera läroverkens lärare låg i universitetets händer.

I mitten på 1860-talet lanserades ett nytt utbildningsprogram för folkskollärare som kom att bli ett viktigt inslag i folkskollärares professionalisering. Via utbildningen fick man en lärartjänst, men för att kunna arbeta med en sådan tjänst krävdes en lärarlegitimation. Statusen som folkskollärare var på den tiden inte hög, vilket även bidrog till att deras självständighet var väldigt liten. Prästerna hade länge haft kontrollen över den svenska folkundervisningen och det var föräldrarna som undervisade sina barn i hemmet. Så småningom tog

---

⁴ McKinsey & Company, 2007, s 8

⁵ McKinsey & Company, 2007, s 40

folkskollärarna över undervisningen, men makten och kontrollen låg fortfarande hos prästerna.

Enligt Hartman har det genom historien varit svårt att mäta lärares kunskap och de förväntningar de hade på sig då samhället förändrades och olika tidsepoker har haft sina diskurser. Skolsystemet har arbetat hårt med att höja lärarnas ambitionsnivå, vilket senare bidragit till en expansion av lärarnas professionella fält. Detta har även bidragit till att lärarkåren delats upp och specialiserats genom åren. Omstruktureringarna har genom historien lett till att kunskapsinnehållet hos en lärare har blivit ett fenomen som anses vara väldigt svår fångat.

Hartman anser att det finns tre olika perspektiv på lärarkunskap och vill därmed dela upp den kunskapen i tre särskilda kompetensområden. Det första perspektivet kallar han för *praktikerperspektivet* och handlar om undervisning i praktiken, det andra perspektivet kallar han *värderingsperspektivet* och handlar om undervisningens värdegrund och det tredje och sista perspektivet kallar han för *vetenskapsperspektivet* som ska skapa grund för undervisningens vetenskapliga bas⁶. Dessa tre kompetensområden har starkt bidragit till utökningen av lärares professionella fält, menar Hartman. Den praktiska färdigheten ansågs vara det första man etablerade stark, då detta ansågs komma direkt från lärarnas egna kompetensområde. Värdegrunden kom senare att impliceras då starka ideologier inom utbildningen blev allt vanligare. Det ansågs viktigt att lärarrollen hade med en värdegrund. Sist kom de vetenskapliga rön att vävas in bland de andra två kunskapsperspektiven. Det som är gemensamt för alla tre perspektiven, enligt Hartman, är att alla tre kan kopplas till undervisning och utbildning samt att alla tre är relativt beroende av varandra⁷.

Praktikperspektivet anses vara det äldsta perspektivet på utbildningen och har lika lång historia som utbildningen själv. Traditionen kring undervisning fanns långt innan det fanns lärarprofessioner. Det var nämligen föräldrarna som undervisade och fostrade sina barn enligt traditionella mönster. Men efter att utvecklingen av en professionell lärarutveckling bildades kom sedvänjan kring undervisningen att ändras och bli en yrkesmässig verksamhet.

Enligt Hartman kom detta att hända inom antingen *lärdomsskolan* eller *folkundervisningens ram*⁸. Hartman nämner att en ny kunskap skapades fram under lärarnas process inom

---

⁶ Sven G Hartman, 1999, s 194

⁷ Hartman, 1999, s 195

⁸ Hartman, 1999, s 195

professionaliseringen. Till att börja med vill han koppla detta nya kunnande till praktikerperspektivet då pedagogiken gör sig viktig i både liv, handling och praktik ”*Det gäller här yrkeskunnande inom ett vitt spektrum från utbildningsplanering och läromedelproduktion till det vardagliga ”läreriet”*”⁹ Det kan vara oerhört svårt att beskriva kunskapen i praktikerperspektivet då undervisningen ofta handlar om intuition, fallenhet och fingertoppkänsla. Enligt Hartman skulle man i denna form av kunskap kunna applicera så kallad ”tyst kunskap” Den professionella statusen höjdes inom denna kunskapsram då man började lägga det klassiska arvet på minnet samt skapa sig ett eget ämnesområde. Detta skedde i takt med att läroverken sakta uppluckrades från prästskolorna till mer humanistiska tankegångar samt att real bildningen fick ett fäste. Tack vare träning och tillhandahållandet av *pedagogiska metoder* erövrade folkskollärarna sitt professionella fält. De metoder som gällde först var *växelundervisningsmetoder*, sen kom ett tillvägagångssätt som handlade om *åskådningsundervisning* och till sist den ganska speciella metoden, den dominerade *katekesundervisningen*.¹⁰

Om Värderingsperspektivet skriver Hartman att en ny värdegrund växte fram under senare delen av 1800-talet och skapade därmed ett nytt sätt att se på läraryrket då denna nya ideologiska utbredning kom att läggas på pedagogiken.

Vidare menar Hartman att ett nytt humanistiskt bildningsideal kom att bildas på universiteten och så småningom även hos läroverken. Från att tidigare överfört muntlig kunskap mellan generationer började man nu söka efter sanning och kunskap som var mer fördjupad än de man tidigare bara fått traderat. Synen på läraryrket började förändras i takt med det nya bildningsidealet. Från att tidigare se på yrket som en börda började man istället se det som en livsuppgift. De utbildade lärarna såg till att både utbilda ungdomarna samt sig själva.

Enligt Hartman hade folkskollärarnas utbildning andra ideal då det statliga inflytandet gjorde sig gällande under 1860-talet. Läraren var folkets lärare och därmed ansvarig för den unga generationens uppfostran. Yrket bidrog till att folkskollärarna tillhörde de lägre samhällsklasserna och skulle inte göra anspråk på något annat. Lärarutbildningen skulle hålla sig i samma linje som folkskolans lärokurs därmed fanns det även en viss kontroll över hur allt skulle vara utformat och indelat. Hartman menar att det fanns en värdegrund som var

---

⁹ Hartman, 1999, s 198

¹⁰ Hartman, 1999, s 198

tydligt formulerad i lärarutbildningen.¹¹ Det fanns en väldig stark konservativ människosyn och samhällssyn som vilade på en evangelisk luthersk grund och som gav både den svenska kyrkans präster och myndigheter kontrollen.¹²

Folkskollärarna blev fackligt engagerade under 1880-talet då man länge hade kritiserat den offentliga värdegrunden. Istället strävande man efter att söka ny kunskap och hitta andra undervisningsmetoder som kunde ge bättre förutsättningar för barnen. Det man helst av allt eftersträvande var att bli kvitt bundenheten med kyrkan och istället fokusera på att hitta en ny förbättrad lärarutbildning. I slutet av 1800-talet engagerade sig väldigt många lärare i stora folkrörelser och förespråkade starkt radikala förbättringar inom samhället och kyrkan. Andra ideologier i skolan kom därmed fram då man mer och mer började gå ifrån kyrkans värderingar. Den gamla kyrkliga fostran utbytes mot en mer demokratisk samhällsutveckling.

Under det sista perspektivet, som berör de vetenskapliga rönen, menar Hartman att det ganska sent kom att beröra utbildningen. Det var först under slutet av 1800-talet som några universitet ansåg att några lärare skulle börja bedriva forskning, detta var en influens som kom från tyskland. Trots denna forskningsintroducering valde man inte att beblanda det med undervisning och utbildning. Att pedagogiken skulle anses kunna kopplas till vetenskap var inte något som svenska lärare vid universiteten ville ta på allvar. Däremot kämpade folkskollärarna för just detta då man ansåg att forskning inom pedagogik kunde förbättra professionaliseringen. Detta var ytterligare ett sätt att höja utbildningsnivån på yrket.¹³

3.2 Regeringens förslag kring förhöjningen av läraryrkets status

3.2.1 Kvinnodominans

I Sofia Perssons avhandling som handlar om Läraryrkets uppkomst och förändring nämner hon bland annat att på 1840 talet fanns det knappt 3000 folkskollärare, en siffra som idag har ökat till ungefär 80 000 grundskollärare.¹⁴ Tidigare var folkskolläraryrket endast för män, men idag har den andelen kvinnor i yrket växt kraftigt. Dominansen bland kvinnor på de lägre årskurserna ligger på cirka 98 procent. Förr var det männen som dominerade på de högre

---

¹² Hartman, 1999, s 199

¹³ Hartman, 1999, s 200-201

¹⁴ Sofia Persson, 2008, s 407

årskurserna, men även där har tillväxten av kvinnor ökat allt mer . Idag är ungefär tre fjärdedelar av lärarna i grundskolan kvinnor.

Idag tolkas det som ett bekymmer att det finns så många kvinnor i läraryrket. Det förs även resonemang om en ”strukturell diskriminering” mot män. Olika utredningar visar idag att det finns ett försök att återfå män till yrket och att lärare själva anser att dominansen bland kvinnor i yrket är en stark bidragande faktor till den låga statusen.¹⁵ Anledningen till ”den kvantitativa feminiseringen av yrket” är att yrket blivit sedan länge ”könsmärkt” som kvinnligt av samhället. Person använder sig av författaren Eva Gannerud i beskrivning av varför det blivit en sådan stark feminisering av läraryrket. Gannerud menar att kvinnor har en särskild egenskap som ansåg vara lämpligt för just läraryrket, detta var omhändertagande, flexibilitet, ansvarig och omsorgsfull.¹⁶

I tidningen SvD finns det en artikel som heter *Färre söker sig till läraryrket* som tar upp bland annat att könsfördelningen är fortfarande ojäm och enligt Högskoleverket är tre av fyra nybörjare på utbildningen kvinnor. Männen söker sig till ämneslärare medan kvinnorna ansöker sig till förskolan eller grundskolans tidigare år. För att höja läraryrkets status krävs det nog att fler män ansöker till utbildningen, menar LR:s ordförande Mette Fjelkner. Hon säger att män är mer villiga att söka efter yrken där fokus på löneutveckling och karriär är mer framstående. En ny lärarutbildning och krav på legitimation kan förhoppningsvis locka fler män till läraryrket, menar Fjelkner.¹⁷

3.2.2 SOU 2008:52

I sammanfattningen av *Läraryrkets legitimation och skärpa behörighetsregler* (SOU 2008:52) kan man ta del av lärarutredningens förslag om att alla lärare ska få en legitimation samt att det ska finnas ytterligare ett steg för att höja kvaliteten. Det föreslås att läraryrkets legitimationen samt förskolläraryrkets legitimationen ska trädas i kraft år 2010. Syftet med utredningens förslag är att höja personalens kompetens, kvalitén på verksamheten samt måluppfyllelsen hos eleverna. När man som lärarstudent är klar med sin examen ska man få gå ett provår där man ska bli tilldelad en mentor som ska finnas som stöd och hjälp under provåret. När provåret är över kan man ansöka om legitimation hos Skolverket. Legitimationen ska kunna ge en anställning

---

¹⁵ Persson, 2008, s 408

¹⁶ Persson, 2008, s 408

¹⁷ SvD 20/12 2008, s 26

utan någon tidsbegränsning. Med hjälp av provåret är det meningen att de nya lärarna ska få en god start på sin yrkesverksamhet samt att det finns någon där som kan bedöma om de nyexaminerade är lämpliga att klara av läraryrket.¹⁸

Genom att professionellt utveckla och stimulera lärare föreslås det att ska finnas en möjlighet till att bli utnämnd till *särkilt kvalificerad lärare* och *gymnasielektor*. Genom en sådan benämning ska de ta ansvar för bland annat ”ämne och ämnesutveckling, kvalitetsarbete, bedömning av projektarbeten i gymnasieskolan, handledarskap för lärarstudenter samt mentorskap för nyutbildade lärare.”¹⁹ En särskilt kvalificerad lärare behöver gå två vägar för att uppnå denna titel. Båda vägarna kräver först och främst en legitimation och att man arbetat minst i fyra år som lärare. Den första vägen handlar om att läraren blir särskild meriterad för sin väl dokumenterade pedagogiska utvecklingsarbete. Den andra vägen bygger på att läraren fullgör minst en licentiatexamen eller liknande. För att bli en gymnasielektor krävs en legitimering och en behörighet i sitt ämne, att innehållet i ämnet ska vara till största del teoretiskt samt att man skrivit en doktorsexamen inom ett område som helt och hållet eller till stor del kan kopplas till ämnet man undervisar i.

Det ska gå att dra in legitimationen om man visar upp uppenbart olämpliga sidor i yrket. Det ska finnas en särskild nämnd för detta som kommer kallas för Lärarnas ansvarsnämnd och den skapas av Skolverket. Frågor som nämnden kommer fokusera på är bland annat återkallelse eller förnyelse av legitimation. Den instans som ska ta emot anmälningar är statens skolinspektion och de ska kunna framföra kritik mot läraren, men också kunna begära en återkallelse av legitimationen av Lärarnas ansvarsnämnd. På grund av oklarheter kring behörighetsregler finns många lärare som undervisar i ämnen de inte har kompetens för. Dessa regler ska nu förtydligas och skärpas.²⁰

3.2.3. Lärarförbundets reaktioner om förslaget

Eva-Lis Sirén är förbundsordförande för Lärarförbundet och skriver i en artikel i tidningen www.nt.se den 11/11-2008 att genom införandet av lärarlegitimationen stärker både lärarnas yrkesansvar och ger en mer professionell relation till eleverna. Legitimering av läraryrket är något Lärarförbundet länge kämpat för och välkomnar därför förslaget från regeringen med öppna armar. Sirén menar att för att kunna höja kunskapsnivån på skolorna idag krävs det att

---

¹⁸ SOU:2008:52, s. 14-15

¹⁹ SOU:2008:52, s 16

²⁰ SOU:2008:52, s 17

alla lärare är lärarutbildade och genom införandet av en legitimering kommer det att ställas krav på att alla ska vara rätt utbildade. Det finns nämligen, enligt Sirén, allt för många utbildade lärare ute på våra skolor.

Sirén menar att enligt siffror tagna från Skolverket saknar 19 procent av de anställda i grundskolan rätt utbildning och 26 procent på gymnasieskolorna. Vidare påpekar Sirén att på de fristående skolorna är mellan 38- 50 procent som saknar pedagogisk utbildning. Sirén tror därmed att genom införandet av legitimationen kan man komma åt dessa siffror och minska antalet till noll. Inom vården har de anställda en legitimering, lärarlegitimationen kan liknas vid den på många sätt, anser Sirén. Man får precis som inom vården gå ett provår efter sin examen och när året är slut och man fått godkänt kan man ansöka om sin legitimation via Skolverket.

Eva-Lis Sirén ser dock några brister i regeringens förslag och påpekar att dessa brister måste skärpas om legitimeringen ska kunna genomföras. Den första bristen enligt Lärarförbundet är att legitimationen inte räknar in alla lärare, såsom musiklektorer på kulturskolan, studie- och yrkesvägledare samt lärare med inriktning mot fritidspedagogik. Utredare för utbildningsväsendet har fått i uppdrag av regeringen att skapa fram en valbar inriktning för lärare som vill ha fritidspedagogik för grundskolans tidigare år. Lärarförbundet tycker det är bra att dessa därmed även räknas in i lärarlegitimationen.

Lärarförbundet med Sirén i spetsen menar att det finns några lite väl gammaldags delar som måste omarbetas i förslaget. Detta gäller behörigheten kring att lärare ska hålla sig inom ramarna för de gamla stadierna – lågstadiet, mellanstadiet och högstadiet.

Titlar som adjunkt och lektorer är något Sirén motsäger sig och anser att med hjälp av de titlarna inte gynnar förbättringen av skolan. Hon anser även att det är viktigare att forskningsutövandet ska spridas genom alla årskurser och inte bara vara en bas för gymnasiet som det ges förslag på av regeringen. För att kunna bli en skola i världsklass måste det byggas bättre broar mellan praktik och akademi och därmed öppna upp dörrarna för forskarutbildare redan från förskolan, menar Sirén

Det kan bara vara positivt om man locka fler unga till läraryrket menar Sirén, och med hjälp av en legitimation kan detta bli en verklighet då skolan blir mer attraktiv. Lönerna behöver bli mycket högre, både arbetsplaneringen och dess innehåll måste bli tydligare samt att skolledare

får mer att säga till om och att arbetsmiljön blir bättre. Eva-Lis Sirén menar att om alla dessa punkter ses över blir kvaliteten och jämlikheten på skolan bättre och elevernas kunskapsmål kan bara öka.²¹

Huvudansvaret för att se över förslaget kring lärarutredningen - lärarlegitimationen och skärpta behörighetsregler är Lärarförbundets centrala kanslis ombudsman Jan Gladh. Det är framförallt vissa detaljer som behöver ses över menar Gladh efter att han hunnit diskutera förslaget med olika företrädare inom skolväsendet. Tjänsten att kunna bli kvalificerad lärare är något Jan Gladh ser som väldigt positivt och menar att många ambitiösa lärare kommer då att stanna kvar på skolorna och samtidigt kunna kliva upp i karriärtrappan.

Gladh anser att förslaget kring ämnesbehörigheten bör ses om, då examen och ämne måste höras ihop till fullo. Han menar att det skulle kunna bli kaos i organisationen om inte detta luckras upp och att det kan bli svårt att ge alla lärare heltidstjänster. Vidare säger Gladh att det är viktigare att behålla flexibiliteten kvar i systemet, precis som de gör i Skottland.

Hur allt detta ska finansieras är en annan viktig punkt som Gladh gärna tar upp till diskussion. Många förskollärare kommer bli drabbade om legitimeringen bli av. Många av de, närmare bestämt cirka 4700 är obehöriga och behöver komplettera sin utbildning, menar Gladh. 12000 och 16000 är tillsvidareanställda och även de saknar lärarutbildning. De kommer få åtta år på sig att komplettera det de saknar för att få sin legitimation. Gladh menar att för dessa förskollärare finns det i alla fall ett kostnadsförslag, men det finns inget sådant förslag för de antal lärare (cirka 26000, enligt stadskontorets beräkningar) som har lärarutbildning men som undervisar i ämnen de inte är behöriga i. Enligt Gladh kan lärare idag undervisa i ämnen som till stor del hör till ämnet man är behörig i, men detta kommer inte finnas på tapeten i framtiden. Jan Gladh ställer sig frågande om varför det inte står något om hur regeringen ska finansiera för den stora gruppen av lärare. Men om nu kraven på behörighet skärps så bör även dessa lärare få chansen att vidareutbilda sig, menar Gladh

När de nyutexaminerade lärarna ska ut på sitt provår måste staten ta ansvar så att alla får sina platser tilldelade. Gladh anser att detta inte kan läggas på den enskilde läraren. Det är många platser som ska tilldelas, närmare bestämt 8000 platser. Och dessa måste både matcha lärarens inriktning samt år och ämne. Gladh påpekar återigen att det är viktigt att den enskilde läraren

---

²¹ Tidningen www.nt.se Artikel nr, 3001632. Eva-Lis Sirén

inte ska behöva skaffa fram sin plats själv. När provåret är över skall man ansöka om sin legitimation hos Skolverket, detta gör man efter att både rektor och mentor godkänt att läraren har de kvalifikationer som krävs. Gladh påpekar att i regeringens förslag står det ingenting om vem som kan garantera kvaliteten, utan det är helt och hållet upp till arbetsgivaren. Gladh tycker att vore rimligare om Skolverket eller Högskoleverket tog på sig den rollen istället.

Vidare menar Gladh att det är viktigt att det finns en sorts kontrollmöjlighet i den sammanhängande helheten, annars finns det risk att hela systemet faller ihop. Det finns nämligen en ganska tydlig beroendesituation hos den nyexaminerade läraren då han/hon måste få hjälp och stöd för saker de själva inte anser sig klara av under sitt provår. Den man ofta måste visa detta för är även den som har det yttersta ansvaret att se till man blir godkänd. Gladh menar att alla kanske inte är kapabla att blotta sig så för den som är ansvarig för ens framtid.²²

3.2.4 Lärarnas riksförbunds reaktioner om förslaget

I skoltidningen skolvärlden kan man läsa en artikel skriven av Karin Lindgren där Lärarnas riksförbundsordförande (LR) Mette Fjelkner uttalar sig om regeringens förslag om lärarlegitimation och skärpta behörighetskrav och menar att det är en historisk chans om reformen går igenom. LR håller med Jörgen Ullenhag då han genom sitt förslag vill göra det mindre vanligt med obehöriga lärare, höja läraryrkets status samt öka uppfyllelse kring målen och likvärdigheten. Fjelkner menar att Sverige har nu möjligheten att bli lika bra som många andra skolor i Europa där synen på lärarna är mycket hög.

Vidare använder Fjelkner ord som *utbildningsrevolution* och *paradigmskifte* och menar att fokus på olika huvudmän i skolan samt staten och lärarna blir av stor betydelse. Om nu förslaget inte går igenom menar Fjelkner att man då stänger möjligheten för att öka lärarnas status och lösa problemet med alla obehöriga lärare. Bristen i Ullenhags förslag är enligt Fjelkner finansieringen då hon är orolig att staten inte kommer ställa upp på att satsa de pengar som behövs. Reformen kommer kosta mycket mer än det Ullenhag har med i sitt förslag, och detta oroar Fjelkner då kostnaden för de obehöriga lärarna kommer kosta mycket mer. 57 miljoner kronor per år under åtta år ska, enligt lärarutredningen, läggas på de obehöriga lärarna som helt saknar lärarutbildning. Men enligt Fjelkner har utredningen missat

---

²² Lärarförbundet Jan Gladh

alla de utbildade lärarna som undervisar i ämnen de inte är behöriga i. Någon statlig omfattning av provårsplatser för nyexaminerade har Ullenhag inte föreslagit, utan säger bara att det ska ligga i skolans intresse att vilja anställa nyexaminerade lärare. Detta ser Fjellkner som ett problem och menar ansvaret inte kan ligga på skolorna utan staten måste se till att kommunen får tillräckligt med provårsplatser så det räcker för alla. Regeringen måste ta en större roll och vara den länk som tar kontakten med de avtalsslutande parterna, menar Fjellkner då många av arbetsuppgifterna kommer förändras i takt med det nya regeringsförslaget.²³

3.3 Skotska skolsystemet

I skoltidningen Skolvärlden finns det några artiklar skrivna av Karin Lindgren som ger en ganska omfattande beskrivning av hur det skotska skolsystemet fungerar. Hon åkte till Skottland för att intervjua några högt uppsatta lärare samt två nyexaminerade lärare som genomgick sina provår.

Skottland är det land som just nu har inspirerat det svenska utbildningsdepartementet kring att höja läraryrkets status. Lindgren skriver att Skottland var det första landet i världen att införa obligatoriska skolor och enligt Pisa-undersökningar ligger de bra till. Sedan år 1707 har Skottland varit en del av Storbritannien, däremot har landet ett eget utbildnings- och rättsystem samt en egen statskyrka. Lärarutbildningen är som i Sverige på fyra år, men till skillnad från Sverige så är det enkelt att få arbete på högstadiet och gymnasiet, men svårare på låg och mellanstadiet. Lindgren menar att lönesystemet fungerar som en lönetrappa och att ens lön stiger i takt med karriären. Årslönen under första provåret är, enligt källor av Lindgren, cirka 259 400kr/år sedan efter registrering får man 311 100kr för att sedan under sex år stiga successivt till 413 700kr. Den maximala lönen ligger på cirka 507 200kr/år. (siffrorna är tagna från 2006)²⁴ Vidare skriver Lindgren att det var år 1965 som *The General Teaching Council* (GTC) bildades och hade till syfte att höja kvaliteten på skolorna i Skottland då många lärare saknade rätt utbildning. Nu måste alla lärare i statliga skolor vara registrerade hos GTC. Nämnden i GTC består av lärarrepresentanter och lekmän.²⁵

---

²³ Karin Lindgren, Tidningen Skolvärlden, artikel nr 2745

²⁴ Lindgren, Skolvärlden, artikel 1508

²⁵ Lindgren, Skolvärlden, artikel 1254

Enligt Lindgrens källor måste en nyutbildad lärare gå ett provår innan man kan bli registrerad. Provåret kan liknas vid läkarnas AT program. Sedan år 2002 måste alla nya lärare ingå i *nationellt introduktionsprogram*. Som nyutexaminerad blir man garanterad en plats och lönen ligger på cirka 19000 pund. Provåret innebär att man arbetar precis om alla andra lärare, men ungefär 30 procent av ens tid ska gå åt att få stöd av handledaren och gå på kurser i vidareutveckling. Innehållet i kurserna är varierande allt från att ge tips och råd om ämnet man undervisar i till att diskutera elever. För att man som nyutexaminerad ska kunna utvecklas bättre sker det även observationer av både studierektorer, kollegor och mentorer i klassrummet. Efter provåret är man tyvärr inte garanterad ett arbete, men de flesta lyckas ändå få ett jobb ganska snart efter provåret.²⁶

Enligt Lindgren menar hennes källor att genom att vara registrerad ses det som en högre kvalifikation och kan på så sätt även ge arbete på privata skolor. Registreringen ger endast behörighet i de ämnen man är utbildad i vilket innebär att det finns inga obehöriga lärare på de skotska skolorna. Lindgrens intervjupersoner säger att det tidigare fanns det ett stort missnöje bland lärarkåren kring lärarnas löner. År 2001 bildades därför *A teacher profession for the 21st century*. Den skotska regeringen, lärarfacken samt landets kommuner bildade en överenskommelse för att komma åt problemet då regeringen gjort en utredning om att lärarlönerna hamnat efter under många år. Dessutom behövde systemet för provtjänståret ses över då det ansåg fungera ganska dåligt.

Vidare fortsätter Lindgrens intervjuperson att berätta att under 70-talet skulle man provtjänstgöra under två års tid, men då fanns det inga garantier om att man skulle få någon mentor som tog hand om en. Under 90-talet var många tvungna till att vikariera ihop sin provårstid då det fanns väldigt ont om lärarjobb och detta tog oftast mer än två år att få ihop. Detta var givetvis ingen bra introducering för de nyutexaminerade lärarna och behövde därför ses över. Genom överenskommelsen år 2001 fick lärarna ett löneyft med 23 procent under tre års tid. Det skedde även en skärpning på provårssystemet och karriärvägen för programmet *Charters teachers* – auktoriserade lärare öppnades upp.

Lindgren skriver att lärarkandidaternas lön betalas av staten under provårstiden och 10 procent av mentorns arbetstid går åt att handleda den nyutexaminerade läraren. De lärare som

---

²⁶ Lindgren, Skolvärlden, artikel 1256

blir auktoriserade får även sin löneökning av staten. Eftersom det är staten som betalar så behöver inte kommunen finansiera för lärarna vid anställning. Enligt Lindgrens ena intervjuperson så menar den personen att förtroendet för lärarkåren blir högre då allmänheten känner till att det finns en disciplinnämnd som kollar upp alla registrerade lärare i kriminalregistret. Alla lärare som döms för något brott rapporteras direkt till GTC samt de lärare som missköter sitt arbete på ett eller annat sätt kan bli avregistrerade. GTC utreder bara brott som helt och hållet är kopplade till läraryrket inte brott som kan handla om fortkörning eller rattfylla.

Enligt källor från Lindgren så menar hon att det kommer in cirka 400 anmälningar om året till GTC och varje år förlorar ungefär 20-25 stycken lärare sin registrering. Sedan den 1 juli i år kan disciplinnämnden dela ut varningar samt hindra vissa lärares rätt till undervisning.

Lindgrens källa säger att de förbud om ålägg mot lärare är ofta kopplade till brott mot barn, exempelvis att en lärare har barnpornografiska bilder i sin dator, samt har ett opassande förhållande med elever. Lärare som visar upp uppenbarliga sidor av olämplighet kan från och med den 1 juli i år bli av med sin registrering. Detta måste gå igenom hos GTC som behandlar ärendet precis som med all annan vanvård. Lindgrens källa menar att det dock är viktigt att betona att lärare som går igenom en dålig period kan bero på många olika orsaker, det är därför viktigt att man får mycket stöd av sina arbetsgivare.

GTC är en fastställd förening som har en rad olika företrädare såsom kommuner, myndigheter, kyrka, föräldrar samt universitet med mera. Vart fjärde år väljs ut nya lärarrepresentanter som knappt är i majoritet. GTC har en oberoende ställning trots myndighetsutövningen och den är man rädd om. Enligt Lindgrens källa så är det lärarna som finansierar 35 pund om året (knappt 470kr) vilket dras direkt av lönen och bidrar till en förstärkning av oberoendet. Vidare menar Lindgrens källa att genom införandet av 21st century – överenskommelsen har det skapats en ömsesidig förståelse i den skotska utbildningspolitiken. Den största lärarorganisationen heter *The Educational Institute of Scotland*, EIS och har uppåt 58000 medlemmar. Professionsfrågor och kompetensutveckling är något som facket kunnat ägna mycket tid åt de senaste åren.²⁷

---

²⁷ Lindgren, Skolvärlden, artikel 1254

Lindgren skriver sedan om hur man kan bli en *Charter teacher*. Genom att kliva upp i karriärtrappan kan man ansöka om att bli en sådan lärare. För att kunna ansöka om denna ställning måste man ha arbetat som lärare i minst sex år. Det är viktigt att man har samlat på sig dokumentation kring sina erfarenheter i en portfolio för att kunna visa upp vid ansökning. Ansökan anmäls till GTC. Enligt Lindgren har Charter teacher programmet funnits i fyra år och enligt hennes källor var tanken med programmet att belöna och berika lärare som ville komma upp i karriären och bli något annat än skolledare. Innan Charter teacher programmet var det de enda alternativet för avancemang. Om man väl lyckas bli auktoriserad kan man öka sin lön med 7000 pund, vilket blir närmare 38000 pund/år. Ett annat sätt att bli charter teacher, förutom via portfolio, kan man gå via ett universitetsprogram och ta en masterexamen. Det ingår några kurser som är obligatoriska, medan andra är valbara. Man får lön för varje avklarad del i kursen. Universitetsprogrammet tar uppåt sex år och är något man själv måste investera i. Det kan kosta upp till 80 000kr, men samtidigt så ökar lönen då man avklarar vissa delar av programmet.

Lindgren skriver att alla lärare, oavsett inriktning, som ansöker till Charter teacher programmet måste gemensamt läsa en kurs som handlar om självvärdering. Det är helt upp till var och en om man vill ansöka sig till programmet. Varken kommunen eller skolan har något att säga till om då det gäller att välja ut kandidater, utan det är helt och hållet GTC som håller i de trådarna. Enligt Lindgrens källor så ska Charter teacher programmet utveckla lärarna till professionella lärare då kurserna är direkt anpassade till olika klassrumsituationer. Detta bidrar till att självreflektionen hos lärarna ofta blir djupare och motivationen på att variera sin undervisning luckras upp. Den hierarkiska ordningen blir i samband med charters teachers programmet i oordning vilket enligt många lärare anses vara positivt.

Enligt siffror tagna av Lindgren finns det 270 auktoriserade lärare i Skottland, cirka 3000 genomgår programmet och 7100 har ansökt om att få delta. Numera är universitetsvägen den vanligaste vägen att ta och samtidigt har medelåldern på deltagarna sjunkit. Vidare skriver Lindgren att vad som däremot väcker frågor hos många lärare är om staten kan fortsätta att finansiera om fler och fler ansöker att bli auktoriserade lärare. Avslutningsvis skriver Lindgren att några lärare blev tillfrågade i en undersökning ganska nyligen om de skulle vilja bli charter teacher, 74 procent av de tillfrågade svarade ja.²⁸

---

²⁸ Lindgren, Skolvärlden, artikel 1271

3.4 Krav på ny Lärarutbildning

Den tredje december 2008 kom utbildningsdepartementet ut med sitt förslag till en ny lärarutbildning och i spetsen för utredningen är Sigbritt Franke. I sammanfattningen av förslagen kring *En hållbar utbildning* (HUT 07) ges en ganska genomgående förklaring av vilka faktorer som måste förbättras samt vilka nya punkter som måste införas i den nya lärarutbildningen. För att det ska kunna kalla utbildningen för *En hållbar lärarutbildning* måste utbildningen kännetecknas av *långsiktighet, professionalitet och hög kvalitet*.²⁹ Bakgrunden till förslaget grundar sig på olika områden såsom historiken, högskoleverkets utredningar, enkätundersökningar, olika styrdokument, internationell jämförelse med andra länder samt forskning kring lärarens arbete.³⁰ Olika lärarkategorier ska stå för olika kompetensområde, en av dessa kallas exempelvis *specifik kompetens* och ska bidra till att en lärare ska kunna arbeta inom en viss skolform och därmed bli professionell inom just det området. I förslaget finns det ett krav på en ny examen som ska delas in i *grundlärarexamen* och *ämneslärarexamen*.³¹

För att höja nivån på utbildningen måste intagningskraven skärpas. Att införa ett lämplighetsprov är ett förslag i förbättringen av intagningen. Utredningen vill att högskoleverket ska ordna ett sådant lämplighetsprov. Det måste ske en förändring i det vetenskapliga och det kritiska synsättet i undervisningen, vilket ska bidra till att de olika undervisningsformerna får mer variation. Behovet av mer internationell forskningslitteratur eftersträvas.³² Mer forskning överlag på lärarutbildningen behöver förbättras då alldeles för få lärare går vidare till forskarutbildning i jämförelse med andra yrken.³³

Den verksamförlagda utbildningen (VFU) ska även ses över, bland annat vill man förlänga vfu:n till en termins heltidsstudier som ska delas upp under längre perioder över hela utbildningen. Även relationen mellan högskolan och fältskolorna måste förbättras samt att det ska krävas att en examinator från respektive högskola ska besöka lärarstudenten på dennes vfu. Fortbildning och kompetensutveckling är två måsten för att kunna kalla sig ”hållbar lärarutbildning”³⁴. Detta ska även ses över och förbättras.

---

²⁹ En hållbar utbildning (HUT 07), s 2

³⁰ HUT 07, s 3

³¹ HUT 07, s 7

³² HUT 07, s 14

³³ HUT 07, s 16-17

³⁴ HUT 07, s 18

3.3.1 Så tycker Jan Björklund om förslagen

I tidningen skolvärlden kan man läsa en artikel publicerad måndagen den 27 oktober 2008 skriven av Linda Kling där utbildningsministern Jan Björklund påpekar att statusen på läraryrket måste höjas. Ett förslag på detta är införandet av lärarlegitimationen samt att skapa ett lämplighetstest för studenter som söker till lärarutbildningen. Björklund menar att för att höja statusen på yrket måste attraktionskraften öka samt att göra det svårare att komma in på utbildningen. Just nu kan vem som helst ansöka till lärarutbildningen, även de som valt det som tredje alternativ. Vi vill ha mer ambitiösa lärarstudenter fortsätter Björklund.

De punkter Björklund anser måste förändras inom kort är att åter införa låg- mellan och högstadiet. Han menar att genom att alla ska vara grundskollärare bidrar till massvis med yttlig kunskap om mycket istället för att fokusera på det man gör dagligen. Kommunaliseringen av skolorna är enligt Björklund ett misstag då många lärarfortbildningar fallit bort, idag ser man många misstag på detta. Synen på behöriga lärare måste ändras, givetvis måste man ha en liten öppning för obehöriga lärare, men denna öppning har vidgats alldeles för mycket de senaste åren, anser Björklund. Enligt honom måste det bli en skärpning på detta i den nya skollagen – då ska det inte gå att anställa obehöriga lärare.³⁵

På Lärarförbundets hemsida finns en artikel skriven av Pernilla Frantzich som handlar om en prisceremoni för bästa skolkommun anordnad av Lärarförbundet. I artikeln kan man läsa vad Jan Björklund har att säga om dagens skola och lärarutbildning. Björklund framhävde bland annat att mötet mellan lärare och elever är av stor betydelse då chansen för kunskap växer och att det är i slutändan kvaliteten på läraren som bestämmer kvaliteten på våra skolor. För att kvaliteten ska kunna öka och spridas i mötet mellan elever och lärare är det politikernas uppgift att hitta bra lösningar, anser Björklund. Bland dessa krav måste lärarutbildningen förbättras så att studenterna är bättre förbereda inför mötet med eleverna. Ämneskunskaperna måste fördjupas samt skärpning måste ske hos kommunerna då alldeles för många obehöriga lärare anställs. Tyvärr står det inte i lagen om hur ambitiöst man måste leta efter en behörig lärare innan man kan anställa en obehörig, menar Björklund.

Vidare menar Björklund att målstyrningen i dagens skolor inte fungerar. På 90-talet fanns det en viss rädsla att fullt ut lämna regelstyrning till målstyrning och därför är det ganska

---

³⁵ Linda Kling, Skolvärlden artikel 2759

resultatlost idag. 500 mål att förhålla sig till kan vara en vardagsmat för en vanlig lärare i skolan idag, detta bidrar till att styreffekten faller, anser Björklund, men det är inte därför som skolan fungerar, det är för att lärarna gör som förut. För att skapa en kvalitetssäkring för utbildning i Sverige måste lärarlegitimationen införas, menar Jan Björklund och avslutar med att nämna att det även kommer bli möjligt att under vissa premisser finnas chans till att bli av med sin legitimation.³⁶

4. Teori

4.1. Bourdieus kapitalindelning

I boken *Språksociologi* (2004) skriven av Jan Einarsson ges det en förklaring av hur sociologen Pierre Bourdieu ser på hur människor anpassar sig efter olika kapital. Detta kan ge en viss förklaring kring professionalismens betydelse i vårt samhälle. Bourdieu är viktig inom kulturanthropologin då hans teorier kring människors *kapital* och *habitus* är viktiga element för att förstå människors sätt att leva. Med habitus menas att i varje grupp finns det ett mönster för både handling och tänkande som binder gruppen till en gemensam enhet, eller livsstil.³⁷

Bourdies kapitalindelning ser ut ungefär så här: Det *ekonomiska kapitalet* handlar om hur mycket eller lite pengar och ägodelar man har, *kulturellt kapital* påvisar hur mycket eller lite utbildning och kunskap man innehar, *socialt kapital* handlar om hur mycket eller lite värdefulla kontakter man har samt vilka nätverk man har runt omkring sig. Inom detta finns även *symboliskt kapital* där ens prestige om sitt rykte gör sig gällande samt akademiska titlar. Dessa kapital är sammanlänkade med varandra då olika individer och olika grupper av individer bär på olika mycket av varje kapital. Däremot finns det en ganska tydlig indelning av yrkesgrupper då det gäller ekonomiskt och kulturellt kapital. Enligt Bourdieus modell så är det personer som är placerade högst upp och i mitten som besitter, oavsett vilket, högst kapital. Dessa yrkespersoner är läkare och chefer i privat sektor. Universitets lärare hamnar även högst upp, men placeras samtidigt längst till vänster där man innehar mest kulturellt kapital och minst ekonomisk kapital. Ju längre till höger i modellen man hamnar ju mer pengar har man, men desto mindre kulturellt kapital, dessa yrkesgrupper är, enligt modellen, företagsledare. Bredvid denna sociala yrkesuppdelning finns även, enligt Bourdieu en

---

³⁶ Lärarförbundet, Pernilla Frantzich (0030AA87)

³⁷ Jan Einarsson, 2004, s 157

symbolisk marknad eller en *symbolisk dominans* där en ledande klass dominerar starkt genom uppvisning av kläder, bilar, fritidssysselsättning samt sättet att tala. Denna klass blir en dominerande klass som andra grupper gärna vill eftersträva.³⁸

4.2 Professionalismens betydelse

I boken *Respekt för lärare* ställer sig författarna Gunnel Colnerud och Kjell Granström frågan om läraryrket kan anses vara professionellt? Enligt författarna har begreppet professionell olika betydelser och kan vara allt från att åhörare kan uppleva en föreläsare som professionell till att en boxare höjer sin ambitionsnivå till att bli en professionell idrottsman inom boxningen. Begreppet får härmed olika innebörder, föreläsaren kan anses vara både skicklig och intresseväckande medan boxaren tjänar mer pengar genom sitt idrottsavancemang.

Ofta har yrkesuppdelningen i samhället varit uppdelat mellan ekonomiska eller sociala positioner. Författarna nämner en amerikansk sociolog vid namn Andersson som menar att kapitalintresset för samhället kan vara en bärande faktor för uppdelningen av olika yrkesgrupper.³⁹

Enligt författaren Staffan Selander som skriver i inledningen i sin bok *Kampen om yrkesutövning, status och kunskap* (1989) finns det olika sätt att närma sig begreppet professionalism i vårt samhälle. Det kan finnas kriterier som avskiljer professioner från andra yrken eller så kan man lägga tonvikten på hur processen ser ut när ett yrke försöker uppnå en profession. Begreppet professionalism har varit ett centralt begrepp under olika historiska epoker då man ger en beskrivning av samhällsstrukturen.⁴⁰

4.2.1 Professionella yrken

Golnerud och Granström har använt sig av en amerikans skolforskare, David Lortie, som har plockat ut fyra särdrag som krävs för att kunna tillskriva sitt yrke som professionellt. Det första kännetecknet handlar om *Systematisk teori* där kunskapsbasen måste vara gemensam. Med stöd av uppnådda teorier och modeller kan yrkesutövarna tillsammans eller var för sig lösa olika problem och åtgärder. Det andra kännetecknet är *Auktoritet* som betyder att samhället har givet yrket en formell legitimitet, dvs. att det har skett en offentlig auktorisation av yrkeskåren. Exempel på en sådan kår är läkare och psykologer. Legitimationen ger dem en

---

³⁸ Jan Einarsson, 2004, s 157

³⁹ Gunnel Golnerud & Kjell Granström, 1999, s 15

⁴⁰ Staffan Selander, 1989, s 11

behörighet att få utöva sitt yrke och därmed kan ingen obehörig få kalla sig för läkare eller psykolog. Det tredje kännetecknet handlar om *Yrkesmässig anatomi* som går ut på att yrkeskåren själva får bestämma över vilka redskap som ska tillämpas i yrket samt vilka arbetsmetoder som ska användas. Det sista kännetecknet kallas för *Egenkontrollerad yrkesetik* som handlar om hur etik och moral ska tillämpas i yrket. Dessa kriterier finns nedskrivna och är välkända för yrkeskåren och för att upprätthålla dessa kriterier finns det en nämnd eller etiskt råd som följer upp att dessa nedskrivna krav efterföljs.⁴¹ Vissa forskare anser att klienten och dess bemötande av yrkeskåren är det som kan avgöra yrkets professionalism. Andra anser dock att både klienten och organisationen är av betydelse för hur bemötandet går till. Denna senare forskning berör läraryrket då skolans klienter är både elever och samhället.

4.2.2 Kan professionalism appliceras på läraryrket?

Det första kriteriet för ett professionellt yrke, *systematisk teori*, kan vara svårt att applicera på läraryrket då det finns en större otydlighet gällande kunskapsbasen för lärare än i andra yrken som har en mer konkret vetenskap. Ämneskunskaperna är en viktig del i kunskapsinnehållet hos lärarna, men den kan variera beroende på årskurs och ålder bland eleverna. Kunskapsnivån kan därmed skilja mellan en klasslärare och ämneslärare. Det gemensamma vetenskapliga språket och kunskapsbasen är alltså inte jämn och lärarutbildningen har hittills inte kunnat bidra med något annat heller. Genom att utveckla ett standardiserat fackspråk inom läraryrket kan ämneskunskap bevaras lättare och ge en tydligare professionalism.

När det gäller arbetssättet i klassrummet finns det en hög grad av *autonomi* bland lärare då detta är själva kärnan i verksamheten. Det finns en viss sorts självständighet då bedömning av elevers prestationer och betygsättning kan avgöras individuellt. Även friheten i klassrummet för hur undervisningen ska se ut är självständig. Den professionella friheten finns dock inte då läromedelsförlagen och staten har på förhand bestämt både arbetssätt och metoder genom tillämpning av kursplaner, läromedel och huvudmoment.⁴² Genom att se tillbaka på lärares yrkeshistoria har fokus legat på att förmedla ämneskunskap till eleverna, t.ex. att lära eleverna att läsa och räkna samt lära ut den kristna tron. Om man jämför med läkare eller jurister kan en för djup fokus på ämneskunskaperna vara en bidragande faktor till att yrket inte kan betraktas som professionellt. En annan förklaring kan vara att det i skoldebatten ofta nämns hur den pedagogiska filosofin tappat fotfästet i lärarutbildningen. Golnerud och Granström

---

⁴¹ Golnerud & Granström, 1999, s 18-19

⁴² Golnerud & Granström, 1999, s 19

menar att det kan vara lärarnas arbetsvillkor som är orsaken till avsaknaden av ett gemensamt metaspråk och värdegemenskap. Eftersom lärare nästan alltid är ensamma i klassrummet och att det ofta finns för lite tid åt kollektiva möten måste man på egen hand tillvarata och utveckla sin egen kompetens. Detta bidrar då till, enligt författarna, att möjligheten för ett fungerande yrkesspråk är minimalt.

För att ge en ännu tydligare förklaring till varför läraryrket inte kan ses som ett professionellt yrke använder sig författarna sig av en svensk historiker, Christina Florin. Florin fastslår att vid sekelskiftet försökte manliga lärare samt lärare i högre årskurser höja yrkets status, men detta blev på bekostnad av de kvinnliga småskollärarna. Det har sedan länge varit känt, menar Florin, att lärare haft svårt för att hitta gemensamma intressen för att uppnå en professionalisering. Florin använder begreppet ”stängningsstrategi” och menar att andra yrken använder dessa strategier mot varandra för att sluta gruppen, medan olika lärargrupper gör så mot varandra istället. De flesta forskare som är insatta i frågan kan idag inte betrakta läraryrket som ett professionellt yrke, då det framförallt saknas en gemensam kunskapsbas och etik som är kontrollerad på egen begäran. Trots att en lärare har en behörighet och har en lång utbildning kan denne ändå ersättas av en obehörig person. Ett sådant system fungerar inte i erkända professionella yrken.⁴³

5. Metod

Målet med undersökningen är göra kvalitativa intervjuer med tre SO lärare samt en rektor på en högstadieskola i västra Stockholm och se vad de anser om regeringens remiss kring att höja läraryrkets status. Anledningen till att jag valt att göra kvalitativa intervjuer med lärare är för att belysa vad lärarna själva tycker om regeringens förslag. Det är dessa lärare samt rektor som kommer bli påverkade av regeringens beslut och därför tycker jag att det är högst relevant att få veta vad de tycker om regeringens förslag.

Mina intervjupersoner är två kvinnliga lärare (KA och KK) och en manlig lärare (MG), samt en manlig rektor. Alla tre lärarna har en lärarutbildning och undervisar i ämnen i SO (historia, religion, samhällskunskap samt geografi). Två av de tre lärarna är även lärare i svenska. Jag har valt dessa lärare för alla har en lång erfarenhet av yrket och är mitt i en fas där läraryrket börjar bli en återupprepning på något de gjort väldigt länge. De här lärarna kan därmed

---

⁴³ Golnerud & Granstöm, 1999, s 20

beröras mycket av regeringens förslag och därför är jag intresserad över att få höra vad de tycker. Anledningen till att jag valde att även intervjua rektorn är för att om förslaget går igenom så kommer rektorns arbetstroll att se annorlunda ut.

5.1 Beskrivning av intervjupersonerna

KA är SO lärare och har arbetat på skolan sedan 1993 och innan dess arbetade hon i Vallentuna. Hon var för något år sedan biträdande rektor under en termin på skolan, nu är hon arbetslagsledare samt handledare för lärarstudenter. KK är SO/SV lärare och har arbetat på skolan sedan 1995 och är ombud för Lärarnas riksförbund på skolan. MG är SV/SO lärare och har arbetat på skolan sedan 1986. Under de åren har han dock varit ifrån skolan under en period då han var skolledare på en annan skola i 2-3 år. Han har även studerat vid rektorshögskolan. Även han är arbetslagledare och har erfarenhet av att arbeta som handledare för lärarstudenter på skolan. Rektorn har arbetat på skolan sedan 2005 och innan dess var han biträdande rektor på en skola i Hässelby Villastad. Han är utbildad lärare i Matte/No och har även arbetat som studierektor på skola i en annan kommun.

6. Resultatet av intervjuerna

Fråga 1 **Vad betyder status för dig? Inom läraryrket?**

Alla intervjupersonerna anser att status för dem handlar både om pengar och hur man blir uppfattad av andra grupper i samhället. Inkomsten har en stor del i status definitionen, men är absolut inte allt. Rektorn menar att läraryrket har en hög position i samhället, men att mätbarheten av yrket gör det svårare att mäta statusen. Vidare menar rektorn att på 60-talet mätte man riksdagsledamöternas löner med gymnasielärarnas löner. Idag har politikerna dubbelt så hög lön än lärare. Någoting måste ju hänt menar rektorn.

MG menar att ” *det handlar om hur lärarna blir kollektivt sedda, om det finns tilltro i det man gör. Man förväntas göra sitt jobb på ett professionellt sätt samt att det finns ett professionellt språk och att man levererar de uppsatta kriterierna.* ”

Fråga 2 **Tror du att man med hjälp av en legitimering kan bidra med att höja läraryrkets status? Kan kvaliteten mellan elev och lärare förbättras?**

Alla lärarna och även rektorn är överens om att en legitimation kan bidra med en höjning av yrkets status samt att en minskning av obehöriga lärare kan ge en kvalitetshöjning. Men däremot ställer alla sig frågan hur legitimeringen praktiskt ska gå till samt vem som ska finansiera den. KA vill mena att även ökningen av fortbildningar skulle locka fler lärare att vidareutbilda sig. KK är också positivt inställd till att minska antalet obehöriga och säger ”*ja, vem som helst kan då inte kalla sig lärare, nu finns det många obehöriga som säger att de jobbar som lärare, även utbildade lärare säger så. Själv säger jag att jag är lärare. Att jobba som lärare kan vem som helst göra.* ”

Om en legitimering träder i kraft innebär det att ingen obehörig lärare får fortsätta undervisa i ämnen de inte är behöriga i. Rektorn undrar däremot vad som ska hända med alla lärare som har en lärarutbildningen, men som undervisar i näraliggande ämnen som de inte har en behörighet i. Enligt honom är det viktigt att skilja mellan en lärare som undervisat i ett näraliggandeämne i över 20 år än en ganska nyexaminerad lärare. ”*Känns ju absurt om de inte ska få fortsätta göra det, man måste hitta någon snabb lösning på det.* ” Vidare säger rektorn att det måste finnas någon gräns på en icke förvärvad och förvärvad kunskap hos lärarna.

MG påpekar vikten av ämnesbehörigheten och menar att i takt med att det blivit allt fler obehöriga lärare i dagens skolor har ämneskompetensen blivit sämre. Att ställa behörighetskrav kan bidra med att utåt kunna visa att vi är utbildade pedagoger. *”Ofta görs kopplingen till läkare, ingen skulle vilja bli opererad av en obehörig läkare. Det kanske inte håller i alla led då man jämför med lärarutbildningen, men flera gånger gör man det ändå. Jag vill exempelvis att mina barnbarn blir utbildade av kompetenta och utbildade lärare.”*

Fråga 3 Vad anser ni om ett provår för nyexaminerade lärarstudenter? Studenten/läraren ska tilldelas en mentor. Denna mentor ska ha en stödjande roll samt medverka i bedömningen av provårsläraren. Som handledare är detta något du/ni skulle vilja vara delaktig i? Bör det finnas någon annan som kan bedöma kvaliteten av läraren (skolverket, högskoleverket), eller bör det helt och hållet ligga i mentorns och rektors händer?

Lärarna är positivt inställda till förslaget då alla tre påpekar hur jobbiga de första åren kan vara när man påbörjar sin yrkesverksamhet. Skolan har redan nu mentorer som tar emot alla nyexaminerade lärare, eller lärare som arbetet under en kortare period. Däremot finns det ingen garanti för att mentorn undervisar i samma ämne som den nya läraren. Detta är, enligt KA, en stor nackdel. Rektorn anser att förslaget blir ytterligare ett steg i det skolan redan påbörjat, då det redan nu finns en mentor på skolan. *”Nu vrider man ett steg till, då mentorn ska bedöma lärarens insatser.”* Frågan blir istället, enligt rektorn, hur osjälvständig ska lärarstudenten vara? Efter så många år som utbildningen kräver måste ändå lärarstudenten kunna klara sig själv. MG ställer sig frågan om vem som ska finansiera. Men enligt honom själv så vore det absolut en önskesituation att som nyexaminerad få komma ut och få handledning första året *”Ur ett mentorsperspektiv skulle det vara väldigt givande att få handleda en nyexaminerad lärare. Ansvar är jag inte rädd för, men det jag kan undra över är ersättningen och hur det ska betalas?”* MG menar att detta kan bidra till att fler väljer att stanna kvar i yrket istället för att sluta efter det första halvåret som idag är ganska vanligt. Genom en tydlig uppföljning av både handledare och skolläring kan ”realitetschocken” bli mindre och fler väljer att stanna kvar i yrket. Det kan även, anser MG, ses som positivt ur ett samhällsekonomiskt perspektiv att man i längden sparar pengar på att fler stannar kvar i yrket de länge utbildat sig för.

Alla tre lärarna samt rektorn tycker det vore bra om ytterligare en instans kom in, exempelvis Högskoleverket eller Skolverket och satt med och bedömde den nyexaminerade läraren mot

slutet av provåret. MG avslutar med att påpeka att *”just nu är hela ansvaret av lärarstudenter helt och hållet handledarens ansvar. Skolledningen lägger sig inte i, vilket ändå skulle vara väldigt bra. Om rektorn går in och både observerar och har koll så påvisar det att han är den som har det pedagogiska ansvaret och blir då delaktig.”*

Fråga 4 **Kan en förbättring av lärarutbildningen med exempelvis högre intagningspoäng kvalitetssäkra utbildningen, samt bidra till högre status?**

KA säger *”det är förödande att lärarutbildningen är flummig, helt förödande. Det är ingen som säger att en läkarlinje är flummig.”* Denna kommentar delar både hennes kollegor och rektor. Vidare tycker rektorn att man måste se till att alla de som söker till lärarutbildningen även är, eller kan bli lämpliga lärare, då detta yrke är ett av de viktigaste yrken i samhället. Rektorn menar även att det är av otrolig vikt att säkerhetsställa för kommande generationer genom att förbättra utbildningen och se till att få lämpliga personer att bli lärare. Jämförelsen med läkarlinjen gör även KK och menar att respekten för läkare beror även på att det är svårt att komma in på linjen, medan en sökande per plats kommer in på lärarutbildningen. Skrämmande siffror då hon tänker på sina framtida barnbarn. Dagens toppstudenter väljer att inte ansöka till lärarutbildningen menar KK. Det var verkligen annorlunda förr *”Jag gick ut med bra betyg och då ansågs läraryrket vara ett ganska högprioriterat yrke. Något har verkligen hänt och detta förlorar skolorna på idag. Vi förlorar många kompetenta personer som skulle kunna bidra väldigt mycket för skolans utveckling.”*

MG anser att ju mer statusen sjunker desto färre vill bli lärare, samtidigt blir det lättare att bli lärare idag. Ett alternativ som MG tycker borde vara är att det bör bli en tuffare gallring för att komma in på lärarutbildningen och påpekar att bara för att man vill och har ambitionen och kallet så betyder det inte att man är kvalificerad nog att bli lärare. MG menar samtidigt att det även kan vara så att de som har dåliga odds från början kan ändå bli jättebra lärare. *”Skolan har ett ansvar att vårda elever och dess utveckling. Förr gick man i skolan för att bli något, nu går man i skolan för att bli någon. Det vore kanske inte fel att gå tillbaka till då man betonade mer kunskap och hade lite hårdare krav.”*

Fråga 5 **Hur mycket kan en löneökning påverka lärarnas status? Motivationen?**

Lärarna är överens om att en löneökning och en potentiell löneutveckling kan påverka mycket för både motivation och status. Men det är viktigt att löneökningen kommer tidigt och att den som är drivande ska känna att deras ambition ger resultat och uppskattas. All belöningen är bra, men det är även viktigt att yrket är meningskapande och intressant. Löneökning är en

bonus ovan på det. Rektorn tror att lönen framförallt påverkar yrkesutbildningen och att arbetstiderna inte lockar folk att söka till läraryrket.

Fråga 6 Skulle en särskilt kvalificerad lärare vara något för dig? (Genom en sådan benämning ska de ta ansvar för bland annat ”ämne och ämnesutveckling, kvalitetsarbete, bedömning av projektarbeten i gymnasieskolan, handledarskap för lärarstudenter samt mentorskap för nyutbildade lärare.”

Om det är möjligt att finansiera denna kvalifikation så tycker alla lärarna samt rektorn att detta skulle kunna motivera många lärare, framförallt de i medelåldern. KA menar att om det kommer se ut som det skotska skolsystemet så skulle hon absolut vara intresserad av det då hon själv känner att hon behöver nya utmaningar. MG är också väldigt intresserad och menar att det absolut skulle passa honom då han valt att stanna kvar i läraryrket, men samtidigt söker sig till nya utmaningar. För honom skulle det vara en väldigt intressant karriärväg.

Fråga 7 Tror du/ni att fler ambitiösa lärare väljer att stanna kvar på skolan för att göra karriär, istället för i en annan verksamhet om förslaget träder i kraft?

Både KA och KK tror att fler lärare skulle välja att stanna kvar på skolan. KA berättar att det tidigare fanns en lärare som var väldigt drivande och duktig på att utveckla, men hon valde att sluta och blev istället biträdande rektor på en annan skola. KA menar att om en annan karriärmöjlighet skulle ha funnits på skolan hade hon med stor sannolikhet valt att stanna kvar. Den högsta karriärmöjligheten nu är att bli arbetslagledare eller skolledare menar KA och anser att det bara skulle gynna skolutvecklingen om fler karriärvägar öppnades upp för lärare. Rektorn tycker att det är svårt att bedöma då han anser att en lärare inte borde stanna kvar för länge på en och samma skola. Han anser att det skulle vara nyttigare för skolutvecklingen om det är lite mer rotation och att en lärare arbetar max 10 år på en och samma skola. Han menar även att det bara skulle vara nyttigt för varje lärare om man kan bidra med ett idéutbyte när man kommer till en ny skola och har tidigare erfarenheter av andra skolor.

Fråga 8 Lärarförbundet menar att lärarlegitimationen blir ett kvitto på lärarens yrkesansvar samt en garanti för att läraren hanterar relationen med eleverna på ett professionellt sätt. Kan du/ni hålla med om detta? Motivera

Lärarna är alla överens om att det inte kan finnas någon garanti för att en sådan relation ska infinna sig trots en legitimering och menar att det givetvis kommer finnas lärare som blir

legitimerade men som kommer göra övertramp ändå, precis som legitimerade läkare kan göra. KK menar att det kanske ska skapas något ”prick” system för lärare som missköter sig. MG tycker att det borde finnas någon typ av yrkesetik genom att alla kollegor kollar upp varandra. *”Andra legitimerade yrken har det ganska tufft på så sätt, det gäller att hålla sig rätt i ledet.”* MG tror dock att vi i Sverige är alldeles för mesiga då det kommer till att bli av med legitimeringen och menar att man nog kommer hitta olika förmildrade omständigheter. Rektorn menar också att det givetvis kommer finnas lärare som inte kommer uppfylla kravet på en professionell relation till eleverna. *”Om vi ska vara ärliga så är det klart att det finns lärare som har problem, de problemen försvinner inte trots en legitimering.”*

Fråga 9 Vad anser du/ni om att alla obehöriga lärare ska få åtta år på sig att få en lärarexamen? Tycker du att det låter rimligt? Alla utbildade lärare får bara sin legitimation i ämnen de är behöriga i, det innebär att de ämnen de inte har en examen i får de inte undervisa.

Frågan hur detta ska finansieras återkommer hos alla lärarna samt hos rektorn. Det märks att det finns många frågetecken för hur det ska gå till med de utbildade lärarna som undervisar i närliggande ämnen de är obehöriga i. Vad ska hända med dem? KK undrar också varför staten ska betala de obehörigas utbildning då även hon anser att det bör göras åtskillnad för dem som har en utbildning och de som inte har en utbildning. För henne blir det orättvist om staten ska betala de obehörigas utbildning då dessa aldrig kostat på sig någon studieskuld. MG själv undervisar i ämnen han inte är behörig i då han endast har behörighet i historia och svenska men undervisar alla ämnen i SO blocket. Han påpekar att anledningen till att statusen nog sjunkit är att många lärare tog över ämnen de egentligen inte hade behörighet till då ämnet ansåg vara så pass näraliggande deras egna ämnen. De pedagogiska kunskaperna ansågs därmed viktigare än ämneskunskaperna.

Fråga 10 Konsultföretaget McKinsey har gjort en rapport som visar vad som karaktäriserar utbildningssystem som utmärker sig internationellt. De menar att för att kompetensutveckla lärarkåren är att låta kollegor observera varandras insatser i klassrummet. Skulle det vara något som ni på er skolan skulle vilja genomföra?

Både KA och KK upplever att många kollegor blir illa tillmodts över tanken att någon ska observera dem i klassrummet. Båda menar att detta är ett väldigt känsligt ämne inom lärarkåren. Själva skulle de gärna vilja både observera och bli observerade och menar att man skulle kunna lära sig mycket av varandra. Det finns sedan några år tillbaka ett system om att

varje klasslärare i högstadiet ska besöka årskurs sex och observera för att lära känna sina kommande elever. Detta tycker både KA och KK fungerar väldigt bra.

Rektorn menar att man absolut inte ska förkasta att lärare kan lära sig mycket av varandra och anser att en kollega ännu snabbare och lättare kan prata om småsaker man observerat och uppmärksammat som man själv inte tänkt på tidigare. MG anser att lärarna på skolan ska, om tid finns över, observera varandra, gärna över de olika stadierna. Detta, menar han, kan bara gynna den kollektiva fortbildningen. *"Handledning kan utveckla kompetensen. Man ska framförallt fokusera på teaching, alltså hur elever lär sig, inte hur man lär ut. Handledning kring reflektion skulle vara nyttigt."* MG påpekar att alla samtal måste vara under en längre tid och att man skulle få ha gemensamma lektioner så att man lättare kan få utbyte av varandra.

Fråga 11 En annan viktig faktor för kvalitetsutveckling är skolledarnas arbetssätt. Rektor ska var en coach som ska hålla undan det administrativa och stötta lärarna i deras utveckling. Som rektor, hur ser du på ett sådant arbetssätt? Som lärare, vad skulle behöva ändras i er verksamhet för att kunna uppnå ett sådant mål?

De tre lärarna är alla överens om att det är otroligt viktigt att det finns en rektor som har det pedagogiska ansvaret på skolan. Tyvärr anser ingen av dem att deras rektor uppfyller det kravet. *"Det är enormt viktigt, precis som vi lärare uppmuntrar våra elever i klassrummet måste vi bli uppmuntrade av vår rektor. Man kan få folk att jobba hur bra som helst med en god belöning, med uppmuntran eller choklad i facket. Men vi får ingenting av det här."* MG anser att det är nummer ett på en skola att ha en ledare som är en pedagogisk ledare och menar att det finns forskning på det också. Rektorn själv menar att han tror på coachning och att det är viktigt att ge feedback till lärarna. Samtidigt påpekar han ännu en gång på hur viktigt det är att lärarna lär sig av varandra.

7. Diskussion kring intervjuerna

Frågan kring vad status innebär för lärarna var intressant då alla svarade, även rektorn, att det handlade om respekt och hur man blir sedd av samhället. Elevernas respekt för lärare har nog minskat med åren. En av anledningarna kan vara att elevernas föräldrar signalerar en bristande respekt för lärarna och därmed för över sitt beteende på sina barn. Status förknippas också med pengar, menade lärarna, men det är inte allt. All sorters belöning – pengar, beröm, uppmärksamhet – är viktigt för att hålla lärarna motiverade och känna sig uppskattade. Det är ändå viktigt att påpeka att lärare har genom årtionden inte valt läraryrket för lörens skull utan för mötet med eleverna. Risken är dock stor att man i slutändan skyller på den dåliga lönen då man inte får uppbackning på annat håll, exempelvis från ledning eller samhället. En av lärarna nämnde just detta och menade att vilken belöning som helst kan motivera lärare att göra mer, men får man inte det så tappar många lusten. Detta är egentligen ingen nyhet, vi allra flesta människor vill ha uppbackning för det vi gör för att vi ska känna oss utmanade att göra mer.

I Bourdieus kapitalindelning kan en förklaring ges om hur vi människor ser på våra yrken och hur dessa yrken speglar sig gentemot samhällets värderingar om status. Enligt Bourdieus kapitalindelning har universitetslärare ett högt kulturell kapital, vilket innebär att man innehar mycket utbildning och kunskap. Men frågan är om lärare i andra årskurser räknas lika högt som universitetslärare? Kan det vara så att lärare som undervisar i de lägre årskurserna, som därmed inte har lika mycket utbildning och kunskap, hamnar längre ner på skalan i det kulturella kapitalet? Vad säger det om statusen? Ämneskunskaperna är något som ofta fastställer kunskapsinnehållet hos en lärare, om dessa medvetet dras ner genom att låta lärare undervisa i ämnen de inte är behöriga i, vad säger det då om kvaliteten på läraryrket? Istället har den pedagogiska erfarenheten fått gå före. Man kan givetvis undra, precis som MG var inne på, om inte just det bidragit till att ämneskunskaperna hos många elever sjunkit. I förslaget om en ny lärarutbildning har man tagit fasta på detta och menar att ämneskunskaperna ska få mycket mer fokus i den nya lärarutbildningen.

Den nya lärarutbildningen kan med förhoppning suddas ut begreppet ”flummig” genom att just skärpa nivån på ämneskunskaperna hos de blivande lärarna. Vad som även måste ske är att få in mer variation bland de sökande. KK nämner exempelvis att vi går miste om många kompetenta personer då dessa hellre väljer andra yrken än läraryrket. Jan Björklund menar att det är förödande att vem som helst kan ansöka om att bli lärare, när dessutom valet egentligen

är ens tredje alternativ. Lämplighetstest är något som anses kunna bidra med en bättre kvalitetsutgallring och därmed kunna få in de personer som bäst lämpas i läraryrket. Hur detta lämplighetstest ska se ut vet vi inte, men förslaget tycks i alla fall ses som positivt bland lärarna.

Det kulturella kapitalet ska kunna påvisa hur mycket kunskap och utbildning man besitter. Om man som obehörig lärare kliver in i ett klassrum, (förutsatt att denna person inte arbetat som lärare tidigare) hur mycket av det kulturella kapitalet kan vi förväntas att den personen ska ha? Givetvis finns det personer som har en erfarenhet av ett annat yrke som de anser sig kunna applicera på läraryrket och kanske kan bidra med väldigt mycket. Men återigen, vad säger det om kvaliteten på yrket? Skulle detta gå att applicera på hos läkare eller psykologer?

Alla tre lärarna ställde sig positiva till att få bort obehöriga lärare och istället ska bara utbildade lärare få undervisa elever om lärarlegitimationen går igenom. Fast att två av lärarna undervisar i ämnen de inte är behöriga i tyckte de ändå att det var bra. Den stora andelen obehöriga lärare i våra skolor idag bidrar nog starkt till en statussänkning av läraryrket. Trots att många lärare är utbildade men undervisar i näraliggande ämne visar det ändå signaler utåt att man inte prioriterat ämneskunskaperna hos lärare.

Colnerud och Granström tar upp de olika kvaliteter som krävs för att ett yrke ska kunna kalla sig för ett professionellt yrke. Ett av kraven handlar om systematisk teori där kunskapsbasen inom yrkeskåren ska vara densamma. Inom läraryrket brister denna teori då lärares ämneskunskaper ser så olika ut. Det självklara vore att dra paralleller mellan en obehörig och en behörig lärare, men eftersom ämneskunskaperna har sjunkit så mycket bland lärare så kanske inte skillnaden är så stor längre. För visst borde det egentligen finnas en skillnad? Om inte annat så i alla fall skillnad inom de pedagogiska kunskaperna. I professionella yrken kan ingen obehörig person komma in och göra samma arbete som den behörige, men inom läraryrket är detta möjligt. Genom en lärarlegitimation kan detta förhindras och möjligheten för att yrket ska räknas som ett professionellt yrke kan komma att närma sig.

Karriärsteget *Särskilt kvalificerad lärare* är en titel som lockade alla tre lärarna. Alla känner att deras arbetsuppgifter inte känns lika utmanande längre och vill därför pröva på något nytt. Det här karriärsteget kan ge lärarna andra nya spännande arbetsuppgifter såsom ämnesutveckling och olika kvalitetsarbete. Gemensamt för de här lärarna är att de alla tre är väldigt drivande och vill både utmana och utveckla sig själva, men risken är att detta driv avtar med tiden då de enda alternativet för avancemang är inom skolledning. Alla tre har även

erfarenhet av att vara handledare och tycker om att ha en annan ledarroll utöver den de har i klassrummet med eleverna. Två av lärarna är även arbetslagsledare, vilket tyder på att de båda gillar att leda. Med dessa egenskaper kan ett karriärkliv locka och därmed ge större utmaningar än endast arbete inom skolledning. Både KA och MG har erfarenheter av att arbeta som biträdande rektorer, men båda kände att det inte var något de ville satsa på då mötet med eleverna minskade och det administrativa arbetet tog över. Dessutom är arbetet som skolledningen gör och det lärarna gör egentligen två helt olika saker. Ofta passar man bättre som det ena eller det andra. Viljan att arbeta med elever och trivas med det är ett måste för att överleva som lärare och detta måste få kunna fortskrida trots att man skapar sig en karriär och får andra arbetsuppgifter. Dagens skolledning är helt låsta med administrativt pappersarbete och kommer därför sällan ut för att möta eleverna.

Det pedagogiska ledarskapet var också en fråga som väckte intresse hos lärarna och där svaren såg lite olika ut i jämförelse med rektorn. Avsaknaden av en pedagogisk ledare på skolan var uppenbart bland lärarna, vilket i många anseenden kan väcka en viss frustration. Varför ska man som lärare inte själv ha en ledare som finns som stöttepelare? Menade exempelvis KK. Hur kommer det sig att rektorns huvudsakliga syfte handlar om administrativa frågor? Bör inte den som har huvudansvaret på en skola vara den som bär det ultimata pedagogiska ansvaret? För mig har detta blivit en stor gåta, men samtidigt ger det ytterligare ett svar på behovet av ett renoveringsbehov av läraryrket.

Enligt McKinsey rapporten så har alla högpresterade skolor en stark ledare som driver fram viktiga pedagogiska tankegångar. Rektorerna är coacher som coachar fram sina lärare, det administrativa får någon annan person ta hand om. Rektorn själv ställde sig positiv till coachning, men gav inte svar på hur detta skulle gå till i praktiken. Istället valde han att fokusera på betydelsen av det kollektiva lärandet, alltså att man inte skall underskatta att lärare kan lära sig mycket av varandra. Detta låter rimligt, men någonstans måste det ändå finnas ett tydligt pedagogiskt ledarskap för att ett sådant system ska kunna fungera. Lärarna måste känna att kravet kommer uppifrån och kan själva se ett resultat. Finns det ett missnöje till skolledningen tror jag många lärare väljer att köra ensamma och inte ta till sig det ledningen har att komma med. Genom ett sådant bemötande faller intresset för ett gemensamt lärande bort.

Det fanns några fler frågor där svaren skilde sig lite mellan lärarna och rektorn. En av dessa frågor berörde punkten kring om fler motiverade lärare skulle stanna kvar på en skola om

olika karriärmöjligheter öppnades upp. Lärarna ansåg att det kunde absolut bidra till att fler lärare skulle stanna, men rektorn hade däremot lite invändningar mot detta. Han ansåg att lärare bör undvika att arbeta för länge på en och samma skola. En lärare bör kanske inte stanna mer än tio år på en och samma skola då det blir lätt att man stannar kvar mest för bekvämlighetens skull. Jag tror däremot att anledningen till att lärarna som jag intervjuat stannat kvar på skolan i så många år är att arbetsuppgifterna skulle se likadana ut på en annan skola. Lärarna har under en lång period lyckats bygga upp en stark trygghetsgrund på sin arbetsplats och trivs både bland sina kollegor samt elever på skolan. Men det ändrar dock inte att de gärna skulle vilja få nya arbetsuppgifter.

Överlag känner jag att lärarna ganska tydligt har visat upp att det finns ett behov av en förändring av läraryrket. Jämför man med andra yrken så finns det oftast någon form av karriärmöjlighet och en chans för en högre lön. Detta tycks ha tagits bort från läraryrket och bör därmed vara hög tid för att detta införscaffas. Det måste skapas en karriärstruktur inom läraryrket som innebär att lärarna kan fortsätta undervisa och inte tvingas byta yrke. Karriärstrukturen skall motivera lärarna att förse sig med djupare ämneskunskaper, ge dem möjlighet att få mer ansvar och inflytande på skolan samtidigt som undervisningen kvarstår som lärarens huvudsyssla.

8. Slutsats

Lärarkyrket kan absolut få en skjuts framåt mot en professionalisering med hjälp av en lärarlegitimation. Andra länder såsom Skottland har tydligt visat att detta är möjligt så egentligen finns det ingen anledning att tro att Sverige inte kan göra samma sak. De faktorer som fortfarande är oklara och måste poängteras är hur finansieringen ska gå till. Eftersom förslaget är på remiss är denna diskussion under förhandling.

Hur kan då en lärarlegitimation hjälpa till att höja läraryrkets status?

Till att börja med försvinner alla obehöriga lärare, vilket är en stor bidragande faktor till statussänkningen av läraryrket. För det andra skärps ämneskunskaper bland behöriga lärare då dessa måste skaffa sig behörighet i ämnen de tidigare undervisat i utan krav på behörighet. Alla lärare får en chans att höja sin lön genom en karriärtrappa vilket kommer motivera fler lärare att stanna kvar på skolorna och vidareutveckla sig där istället för att söka sig någon annanstans. Därmed kvalitetssäkrar vi för en chans mot professionalism.

Vad kan en ny lärarutbildning bidra med?

Genom att höja kraven på lärarstudenternas ämneskunskap sker den naturliga sällning som finns i andra utbildningar, t.ex. läkar- och psykologutbildningarna. Kvar finns de elever med rätt ambition och kunskap för att föra yrket till en högre statusnivå. Ett införande av lämplighetstest kan också hjälpa till att hitta personer som bäst är lämpande för läraryrket.

För att läraryrket ska kunna kvalificeras som ett professionellt yrke krävs att en del faktorer lyfts till en högre basis. Dessa faktorer är bl.a. ett gemensamt fackspråk där kunskapsnivån sträcker sig lika högt på alla nivåer, behörighet som innebär att ingen utomstående kan komma in och göra samma jobb som den behörige, samt att den inre konflikten inom lärarorganisationen upplöses. Det har nämligen länge funnits en inre tvist inom lärandeorganisationen som knappast gynnat chansen för en professionalism. Genusfrågan samt kunskapskraven bland lärarna måste kunna diskuteras på en gemensam basis och där målet blir att man tillsammans bygger en stabilare enhet där alla arbetar mot ett och samma mål. Det kollektiva lärandet måste bli effektivare lärare emellan där utbytet av varandra ses som en självklarhet. Detsamma gäller det pedagogiska ledarskapet. En rektor ska inte vara ansvarig för det administrativa utan helt och håller lägga fokus på att vara en ledare och

coacha sina lärare. Vi lärare ska coacha våra elever då bör det väl vara högst naturligt att även vi blir coachade, eller?

Kampen om en bättre yrkesstatus är ingen ny kamp då den började redan för hundra år sedan av folkskollärarna. Mycket har hänt sedan den kampen inleddes och förhoppningsvis kan regeringens nya förslag bidra med en högre status där ambitionen om en högre kvalitet, kompetens och kunskap genomsyrar helheten.

Källförteckning

Litteratur

Colnerud, Gunnel & Granström Kjell 1999 *Respekt för läraryrket. Om lärares professionella verktyg - yrkesspråk och yrkesetik*. HLS Förlag

Einarsson, Jan 2004 *Språksociologi*. Studentlitteratur.

Hartman, G Sven 1999 *Lärares kunskap. Traditioner och idéer i svensk undervisningshistoria..* Linköpings universitet Skapande Vetande.

Selander, Staffan 1989 *Kampen om yrkesutövning, status och kunskap*. Studentlitteratur.

Persson, Sofia 2008 *Läraryrkets uppkomst och förändring*. Göteborgs Universitet.

Rapport

McKinsey & Company *How the world's best performing school systems come out on top*.
September 2007.

Statens offentliga utredningar (SOU)

SOU:2008:52 *Lärarlegitimation och skärpa behörighetsregler*

HUT 2007 *En hållbar utbildning*

Elektroniska källor

Sirén, Eva-Lis (2008) Hämtat från www.nt.se/tidningsdebatt/artikel.aspx?articleid=3901362
Publicerad 11 november 2008. Hämtat 11 november 2008.

Lindgren, Karin (2006) Hämtat från <http://www.skolvarlden.se/Article.jsp?article=2621>
Publicerad 30 augusti 2006. Hämtat 6 november 2008.

Jan. Gladh (2008) Hämtat från
<http://www.lararforbundet.se/web/ws.nsf/webbLF?ReadForm&lfid=E8CEC752480D821CC12574E900331AC5&kategoriid=006F99E1> Publicerad 21 oktober 2008. Hämtat 11 november 2008.

Lindgren, Karin (2008) Hämtat från www.skolvarlden.se/article.jsp?article=2745 Publicerad
29 oktober 2008. Hämtat 11 november 2008.

Lindgren, Karin (2006) Hämtat från www.skolvarlden.se/article.jsp?article=1508 Publicerad
30 augusti 2006. Hämtat 6 november 2008.

Lindgren Karin (2006) Hämtat från www.skolvarlden.se/article.jsp?article=1256 Publicerad 30 augusti. Hämtat 6 november 2008.

Lindgren, Karin (2006) Hämtat från www.skolvarlden.se/article.jsp?article=1254 Publicerad 30 augusti 2006. Hämtat 6 november 2008.

Lindgren, Karin (2006) Hämtat från www.skolvarlden.se/article.jsp?article=1271 Publicerad 30 augusti 2006. Hämtat 6 november 2008.

Kling, Linda (2008) Hämtat från www.skolvarlden.se/article.jsp?article=2759 Publicerad 27 oktober 2008. Hämtat 24 november 2008.

Frantzich, Pernilla (2008) Hämtat från www.lararforbundet.se/web/ws.nsf/documents/0030AA87?OpenDokument Publicerad 16 oktober 2008. Hämtat 11 november 2008.

Tidningsartiklar

Svenska Dagbladet *Lärare ska klara kvalhöjden*, 26 oktober 2008

Svenska Dagbladet *Färre söker sig till läraryrket*, 20 december 2008

